

החוף והחכה: זיכרון ילדות מהים

בשנים 1954 עד 1967 גדלתי בעיר טריפולי שבלוב כילד יהודי בתוך מציאות מורכבת. בעיר שבה הקהילה היהודית התקיימה במשך דורות רבים. אבי, עמוס, ואמי, ליאורה, גידלו אותי יחד עם חמשת אחיי ואחיותיי בני, האח הבכור, אחריו אני, ניסים, ולאחר מכן גאולה, רותי, גולדה ותמר. המשפחה שלנו חיה בדירת חדר צנועה, כפי שהיה נהוג אצל רבים מיהודי לוב של אותם ימים. החיים הצנועים והצפופים לימדו אותנו ערכות הדדית, שיתוף וקרבה מיוחדת.

לאחר מלחמת העולם השנייה, הקהילה היהודית בלוב הייתה שריד לשנים ארוכות של מסורת וקיום משותף עם האוכלוסייה המקומית, אבל גם תחת צל של חוסר ודאות. בשנים האלה, העולם כולו היה במתח של המלחמה הקרה, ומדינת ישראל הצעירה נלחמה על מקומה במזרח התיכון. בלוב עצמה, תחת שלטון לוב העצמאית שקיבלה את עצמאותה מאיטליה ב-1951, היחס ליהודים היה מורכב. מצד אחד, היינו חלק בלתי נפרד מהכלכלה והתרבות המקומית, ומצד שני, גל העליות לישראל והשינויים הפוליטיים הותירו את הקהילה שלנו בתחושת אי-יציבות.

הקהילה היהודית בלוב נחשבת לאחת העתיקות והמרכזיות בצפון אפריקה. בטריפולי, בירת המדינה, התקיימה קהילה יהודית

משגשגת מאות שנים, והיא הייתה חלק בלתי נפרד מהעיר. יהודים חיו בשכונות ייחודיות, אך במרבית התקופות ניהלו קשרי מסחר וחברה עם שכניהם המוסלמים והאיטלקים. שפת היום-יום הייתה ערבית-יהודית לובית, שילוב של ערבית מקומית עם ביטויים מהעברית. לצד זה, בבתי הספר ובבתי הכנסת נלמדה עברית, ואצל רבים הייתה שליטה גם באיטלקית. הילדים היהודים למדו בחדרים ובישיבות מסורתיות, אך גם בבתי ספר מודרניים שהושפעו מהתקופה הקולוניאלית האיטלקית, וכך קיבלו השכלה רחבה יותר. בכלכלת טריפולי ליהודים היה תפקיד חשוב: בעלי מלאכה, חייטים, צורפים וסוחרים שטיחים, לצד סוחרים גדולים שעסקו בייבוא וייצוא. בכל בית, גם הדל ביותר, נשמרה זהות יהודית עמוקה שהתבטאה בשמירת שבת, חגים ושגרת חיי קהילה ענפה. חיי התרבות והפנאי לא נפקדו מהתמונה. במיוחד בקיץ, נהגו רבים מבני הקהילה לבלות בחוף לידו, שנמצא בסמוך לעיר. זה היה מקום מפגש אהוב למשפחות וצעירים, שם יכלו ליהנות ממי הים התיכון הצלולים, לטבול במים ולהתאוורר מהחום הכבד.

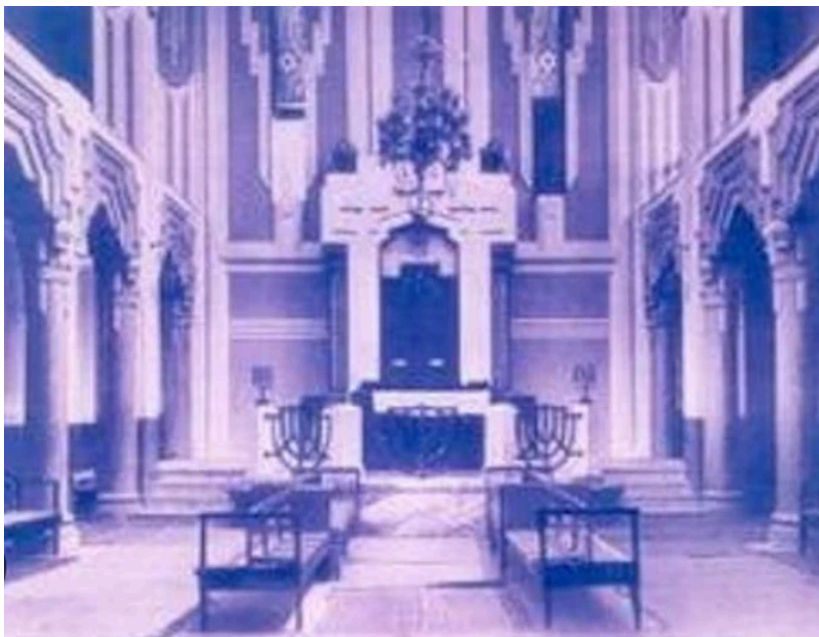
החיים שלנו התאפיינו בשילוב של מסורת יהודית עשירה עם אורח חיים ים-תיכוני. גדלתי בסביבה שבה המשחקים היו פשוטים וטבעיים – כדורגל ברחוב, משחקי קלאס, חמש אבנים וג'ולות. בילינו הרבה מחוץ לבית, כיוון שהמרחב בחדר שלנו היה מוגבל, וכך רחובות טריפולי היו מגרש המשחקים שלנו. טלפונים או מסכים לא היו בנמצא, והחיים התנהלו בקצב אחר ופשוט יותר.

אחד מזיכרונות הילדות החזקים שלי היה קשור לים. יחד עם כמה מחבריי הייתי יוצא אל החוף, מצויד בחכות פשוטות, ומנסה את מזלי בדיג דגים. לעיתים הצלחנו להעלות דגים קטנים, שהיו מובאים בגאווה לארוחת ערב שיש. התחביב הזה לא היה רק משחק – הוא ביטא את הקשר העמוק לים התיכון ואת תחושת החברות והחופש ששררה בינינו כילדים. הים היה עבורי מרחב של נשימה, מקום שבו יכולנו לשכוח לרגע את השגרה הצפופה והלחוצה, ולחוש בני חורין. הרוח המלוכה, קצף הגלים והרגע שבו הדג היה נתפס בקרס – כל אלה נחרטו עמוק בזיכרוני והפכו לחלק בלתי נפרד מחוויית הילדות שלי.

רגעי הבוקר הצנועים, כשהתכוננו לבית הספר היהודי המקומי, מלווים עד היום בזיכרוני בריח שמן הזית והלחם, סימן לחיים שהתרכזו בהווה ובעיקר בהישרדות יומיומית. בבית הספר, ההרגשה הייתה שכולנו משפחה אחת – לפחות בתוך שערי המוסד היהודי. אחרי שעות הלימודים, הקהילה שימשה לנו מקום מפגש וביטחון. אבל מחוץ לה, המציאות הייתה קשה. תחושת הזרות הייתה הדבר הקשה ביותר שנשאתי עמי. הכינוי "יהודי" היה לא רק תגית אלא אות קלון. לעיתים אפילו מבטי הילדים המוסלמים העבירו בי רעד; היינו בשבילים זרים בלב עיר הולדתנו. המנטליות המקומית הייתה כזאת שמעמדנו נחות, וכל רצון להשתלב פגש במחסום בלתי עביר של שנאה, לעג ולעיתים אלימות ממשית – אבנים, קללות, ואירועים קשים שידעו חברים ומשפחות בקהילה שלנו.

אבי, עמוס, היה חייט שומר מצוות, שהתפלל שלוש פעמים ביום ונהג ללכת עם כיפה. הוא דאג לפרנסת המשפחה והקפיד על ערכי המסורת, שהיו עמוד התווך של הבית. דמות אחרת בולטת בחיי הייתה סבי, סבא ניסים, שעל שמו אני קרוי. סבא ניהל מכולת קטנה, הישיבה איתו, הלימוד מתוך מעשיו – סדר, עבודה קשה, יושר, הפכו ליסוד משמעותי באישיות שלי וגם לבסיס לעולם הערכים והעסקים שאימצתי בבגרותי. בתוך קושי היומיום והחסכים, החלום לעלות לישראל היה הרבה יותר ממשאלת לב. זו הייתה התקווה, האור בקצה המנהרה, עתיד בטוח וטוב עבורי ועבור משפחתי.

הפחד כיהודי היה עננה שלא עזבה: ידענו שמערכת החינוך סוגרת את שעריה בפני יהודים בתום כיתה ז', כאילו לומר – עד כאן, אל תתבלטו, אל תשאפו רחוק. הכל היה מהידיים של השלטון, מתוך חשש שיהודים ינסו להשיג ישועות, ללמוד או להצליח. הרגשתי כי אני נטע זר; בהתבגרותי הבנתי עד כמה לא היה לי מקום אמיתי שם.

בית הכנסת הגדול בטריפולי

עם פרוץ מלחמת ששת הימים ב-1967, השתנה הכל. האלימות כלפי יהודי לוב הפכה מוחשית, והאירוע שבו אבי ואני כמעט נפגענו בלינץ' היה רק אחד מרבים. הזיכרון הזה נחקק בי לעד. לאחר שעלינו לישראל, המשפחה המשיכה לשמור על קשר הדוק ועל ערכי המסורת. בני, אחי הבכור, עבד במשך שנים לצדי, והקשר ביני לבין אחיי ואחיותיי נשאר קרוב וחם. גם בארץ, המשפחה שמרה על מנהגיה, והמסורת שעברה מדור לדור נשמרה כחלק מזהותנו. תחושת ההפליה, הבידול והפחד שקדחו בי אז, הפכו במרוצת השנים לאהבה עמוקה למדינת ישראל – למדינה שחלמנו עליה כבית חם באמת, כזה בו איש אינו זר. זו הסיבה שהיום קיים בי

חיבור כה חזק לארץ, מתוך ידיעה מהו ערכה האמיתי כשאתה גדל
בסביבה עוינת, מחכה ליום בו תהפוך להיות חלק ממהו גדול
ומשמעותי באמת.